

ZŠ Ostrava, Gen. Píky 13A, příspěvková organizace
Gen. Píky 13A, 702 00 Ostrava

PREVENCE – JEDNOTNÝ POSTUP

1. Podezření na užití návykových látek, alkoholu, tabákových výrobků, elektronických cigaret a nikotinových sáčků, anabolik, medikamentů
2. Rizikové chování v dopravě
3. Poruchy příjmu potravy
4. Násilí, šikana, kyberšikana, týrání a zneužívání dětí v rodině, domácí násilí
5. Homofobie – nepřátelství vůči lidem s menšinovou sexuální orientací
6. Extremismus – xenofobie, rasismus, intolerance, antisemitismus
7. Vandalismus
8. Záškoláctví
9. Krádeže
10. Formy násilného chování – kriminalita, delikvence, vandalismus
11. Netolismus a patologické hráčství
12. Sebeпоškozování
13. Nová náboženská hnutí, sekty
14. Rizikové sexuální chování
15. Subkultury
16. Hazardní hraní
17. Psychické krize
18. Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě ve škole

1. Návykové látky

Jednotný postup při výskytu a užívání návykových látek v prostředí školy

Pro všechny žáky školy platí:

- zákaz užívání návykových látek, jejich distribuce a přechovávání
- zákaz vstupu do školy pod jejich vlivem
- porušení zákazu je sankcionováno podle školního řádu

Identifikace a ukládání látek

- zajistí-li pedagog **podezřelou látku v prostorách školy** a myslí si, že se jedná o drogu, nebo jinou škodlivou látku (anabolika, medikamenty) v přítomnosti dalšího člena pedagogického sboru uloží tuto látku do obálky
- na obálku se napíše datum, místo a čas zajištění látky
- obálka se přelepí a opatří razítkem školy a uschová se do školního trezoru
- poté se vyrozumí Policie ČR, identifikaci vždy provede policie, nikoli zaměstnanec školy
- pokud je **podezřelá látka zajištěna u dítěte**, které jeví známky otravy, předá se látka stejným způsobem přivolanému lékaři, o nález se vyrozumí Policie ČR, která provede identifikaci a zajištění podezřelé látky a informuje zákonného zástupce žáka
- v případě, kdy pracovníci školy mají podezření, že **některý z žáků má nějakou návykovou látku u sebe**, jedná se o podezření ze spáchání trestného činu nebo přestupku, bezodkladně vyrozumí Policii ČR

Konzumace návykových látek ve škole

- pokud je žák přistižen je primárně nutné mu v další konzumaci zabránit návykovou látku je třeba žákovi odebrat a zajistit, aby nemohl v konzumaci pokračovat
 - dítě jevící příznaky užití návykové látky je odvedeno do místnosti, musí být zajištěn dohled dospělé osoby, kde zůstane po dobu, než si pro něj přijdou rodiče nebo přivolaná lékařská služba
 - pedagogický pracovník dále postupuje podle školního řádu školy: o události sepíše záznam s vyjádřením žáka, (zejména odkud, od koho má návykovou látku), který založí školní metodik prevence do své agendy
 - v případě, kdy je žák pod vlivem návyk. Látek do té míry, že je ohrožen na zdraví a životě, zajistí škola nezbytnou pomoc a volá lékařskou službu první pomoci
 - škola kontaktuje bezodkladně rodiče žáka, nebo jeho zákonného zástupce, rodiče jsou vyzváni k tomu, aby si dítě co nejdříve vyzvedli ze školy, neboť je nutné lékařské vyšetření žáka
- škola současně splní oznamovací povinnost-vyrozumí orgán-sociálně právní ochrany dětí
- z užití návykových látek ve škole je třeba vyvodit **sankce stanovené školním řádem:**
- podezření na konzumaci drog, konzumace drog ve škole, distribuce drog ve škole – důtka ředitele školy nebo snížený stupeň z chování

Distribuce návykových látek ve škole

- distribuce návykových látek je v České republice považována za protiprávní jednání. Je proto zakázána a může být kvalifikována jako trestný čin. Množství, které žák distribuuje, není nijak rozhodující.
- pokud má škola důvodné podezření, že došlo k distribuci návykových látek, musí o této skutečnosti škola vždy vyrozumět místně příslušné oddělení Policie ČR, protože se jedná o podezření ze spáchání trestného činu
- jestliže v rámci tohoto podezření zajistí pracovníci školy nějakou látku, postupují způsobem popsaným výše

V případě podezření, že žák zneužívá návykové látky

- diskrétní pohovor s dítětem
- doporučí se dítěti rozhovor s odborníkem
- při nedůvěře ze strany dítěte k pracovníkům školy se doporučuje součinnost odborníků PPP, SVP apod.
- kontaktují se rodiče, nasměřují se na další odborná pracoviště
- v případě akutního ohrožení zdraví po požití návykové látky se uvědomí rodiče a odbor sociálně – právní ochrany dětí

Alkohol

Konzumace alkoholu ve škole

- v případě, kdy je žák přistižen při konzumaci alkoholu v prostorách školy nebo v době školního vyučování, či v rámci akcí školou pořádaných, je primárně nutné další konzumaci zabránit
- alkohol je třeba žákovi odebrat a zajistit, aby nemohl v konzumaci pokračovat.
- podle závažnosti momentálního stavu žáka, případně dalších okolností pedagogický pracovník posoudí, jestli mu nehrozí nějaké nebezpečí
- v případě, kdy je žák pod vlivem alkoholu do té míry, že je ohrožen na zdraví a životě, zajistí škola nezbytnou pomoc a péči a volá lékařskou službu první pomoci
- jestliže akutní nebezpečí nehrozí, postupuje pedagogický pracovník podle školního řádu školy, o události sepíše stručný záznam s vyjádřením žáka (zejména odkud, od koho má alkohol), který založí školní metodik prevence do své agendy a vyrozumí vedení školy
- v případě, že žák není schopný pokračovat ve vyučování, vyrozumí škola ihned zákonného zástupce a vyzve jej, aby si žáka vyzvedl, protože není zdravotně způsobilý k pobytu ve škole
- jestliže není zákonný zástupce dostupný, vyrozumí škola orgán sociálně právní ochrany dítěte obce s rozšířenou působností a vyčká jeho pokynů
- zákonnému zástupci ohlásí škola skutečnost, že žák konzumoval alkohol ve škole i v případě, kdy je žák schopen výuky
- jestliže se situace opakuje, splní škola oznamovací povinnost k orgánu sociálně-právní ochrany
- z konzumace alkoholu ve škole je třeba vyvodit sankce stanovené školním řádem

- obdobný postup zvolí pedagogický pracovník i v případě příchodu žáka do školy pod vlivem alkoholu, resp. kdy nelze prokázat, že se žák intoxikoval ve škole

Nález alkoholu v prostorách školy

- tekutinu nepodrobují žádnému testu ke zjištění jeho chemické struktury
- o nález ihned uvědomí vedení školy
- nalezenou tekutinu uloží u vedení školy pro případ usvědčujícího důkazu
- zpracují stručný záznam o události

v případě, kdy pracovníci školy zadrží u některého žáka alkohol, postupují takto:

- zabavenou tekutinu nepodrobují žádnému testu ke zjištění její chemické struktury
- o nález ihned uvědomí vedení školy
- o nález sepiší stručný záznam, s vyjádřením žáka, u kterého byl alkohol nalezen, datum, místo a čas nález a jméno žáka. Zápis podepíše i žák, u kterého byl alkohol nalezen (nebo který jej odevzdal). V případě, že podepsat odmítá, uvede pracovník tuto skutečnost do zápisu. Zápis záznamu založí školní metodik prevence do své agendy
- o nález vyrozumí zákonného zástupce žáka a v případě, že se jedná o opakovaný nález u téhož žáka, i orgán sociálně-právní ochrany dítěte.

Tabákové výrobky, elektronické cigarety, nikotinové sáčky

Jednotný postup při podezření na užití tabákových výrobků, elektronických cigaret, nikotinových sáčků

Povinnosti školy

- ve školním řádu jasně stanovit zákaz kouření, používání elektronických cigaret, nikotinových sáčků a konzumace alkoholu ve všech prostorách školy
- výchovně působit v tom smyslu, že jde o zdraví škodlivou záležitost a vysvětlovat zásady zdravého způsobu života (to ostatně škole ukládá zákon č. 37/1989Sb. §3 a §4)

Kouření-cigarety, elektronické cigarety (dále jen EC), nikotinové sáčky

- pokud je žák přistižen, je primárně nutné mu v další konzumaci zabránit
- tabákový výrobek, EC či nikotinový sáček je třeba žákovi odebrat a zajistit, aby nemohl v konzumaci pokračovat
 - pedagogický pracovník dále postupuje podle školního řádu školy: o události sepiše stručný záznam s vyjádřením žáka, (zejména odkud, od koho má tabákový výrobek, EC či nikotinový sáček), který založí školní metodik prevence do své agendy
 - v případě porušení zákazu kouření informuje třídní učitel zákonného zástupce nezletilého žáka

- v závažných případech (zejména s ohledem na věk nebo chování dítěte) a jestliže se jednání opakuje, vyrozumí škola orgán-sociálně právní ochrany obce s rozšířenou působností
- z konzumace tabákových výrobků, EC či nikotinových sáčků ve škole je třeba vyvodit sankce stanovené školním řádem
- **stanovení sankcí, které nastanou při přestupku proti školnímu řádu, bude-li žák přistižen při kouření během školního vyučování nebo v prostorách školy:**
- žák bude potrestán kázeňským opatřením dle školního řádu
- co se týká občanů, stěžujících si na kouření žáků, každý je oprávněn upozornit rodiče na závadné chování dětí (zákon č. 359/1999Sb., §7) nebo se obrátit na obecní úřad, který je podle stejného zákona, §10, povinen projednat s dítětem a jeho rodiči nedostatky v jeho chování
- konzumace tabákových výrobků, používání EC či nikotinových sáčků mimo školní vyučování a budovu školy, škola nepostihuje

2. Rizikové chování v dopravě

Rizikové chování v dopravě můžeme obecně charakterizovat jako takové jednání, které vede v rámci dopravního kontextu k dopravním kolizím a následně k úrazům nebo úmrtím.

Z pohledu prevence ve školách je nejvýznamnější dopravní výchova, která začíná na prvním stupni základních škol (navazuje na předškolní dopravní výchovu) a trvá až do prvního ročníku středních škol.

Dělení podle věku:

1. stupeň základní školy – chodec, cyklista a cestující hromadnou dopravou
2. stupeň základní školy – cyklista v městském provozu

Rizikové chování v dopravě je:

- chování v rozporu s oficiálními a neoficiálními pravidly
- agresivní chování
- neočekávané (nebo nezvyklé) chování

V rámci preventivních aktivit v dopravě předcházíme:

nehodám (selhání dopravního systému),
úrazům

ztrátám na životech

psychickým traumatům

materiálními škodám

negativním ekonomickým dopadům (např. jako důsledku dopravního kolapsu)

ničení životního prostředí

Vhodné postupy:

1) Dopravní výchova

- a) dopravní besedy v prostředí školní třídy – může vést dopravní policista, dopravní psycholog, vyškolený pedagog,

- b) použití multimediálních pomůcek – ilustrace prostřednictvím audiozáznamu, PC her, přehrávání scének, různých ilustrovaných materiálů (např. pro výuku dopravního značení – více informací v odkazech na literaturu),
- c) praktický nácvik na dopravním hřišti,
- d) exkurze (pracoviště dopravní policie, dopravní podnik aj.).

II) Práce s rodinou

Formou poskytování informací na rodičovských schůzkách, případně individuální konzultace s rodiči. Za vhodné považujeme poskytnutí informačního materiálu rodičům (více viz odkazy na literaturu) podle způsobu dopravy jejich dítěte do školy.

III) Práce s osobností dítěte

Za vhodné považujeme indikaci prostřednictvím pozorování při dopravní výuce (případně na dopravním hřišti), nebo dle rizikových faktorů (uvedených výše) zjištěných při screeningu rizikového chování obecně. Ve výjimečných případech může jít také o informace od policie (přestupky nebo trestné činy).

3. Poruchy příjmu potravy

Mentální anorexie, bulimie a psychogenní přejídání představují nejčastější diagnózy patologického jídelního chování, tvořící spektrum od život ohrožujícího omezování příjmu potravy.

Vývoj poruchy může souviset také se skrytou patologií rodiny, proto součástí odborné léčebné péče je i specializovaná psychoterapeutická pomoc

Rizikové faktory

- užívání diet
- nevhodné stravovací a pohybové zvyklosti
- šikana kvůli nadváze a vzhledu
- sociální sítě a aplikace
- urážky a ponižování
- posměch v souvislosti s nadváhou nebo podvýživou a vzhledem
- může se objevit i šikana

Jak postupovat

- učitel není terapeut, zprostředkuje ale dítěti a rodině zpětnou vazbu o některých jídelních zvyklostech
- může pomoci předcházet šikaně pro fyzický vzhled a výkon (zejména učitelé tělocviku)
- doporučit, popř. zprostředkovat kontakt se školním psychologem, psychologem nebo lékařem
- učitel je také sám vzorem, stravuje-li se ve školní jídelně s dětmi

4. Násilí, domácí násilí, zneužívání dětí v rodině

- násilí, které se odehrává v rodině, se může projevovat v chování žáka a může být jedním z důvodů dalších forem rizikového chování (např. záškoláctví, zneužívání návykových látek, sebepoškozování, násilné chování aj.)

Povinnosti školy:

- jsme však povinni jednat v okamžiku, kdy se nám dítě svěří, či pokud zaznamenáme dlouhodobé nezpochybnitelné známky násilí páchané na dítěti (podvýživa, modřiny aj.)

- situaci nemůže řešit sami, ale vždy ve spolupráci s dalšími odborníky (středisko výchovné péče)

- pokud se ukáže, že je dítě obětí domácího násilí, které splňuje skutkovou podstatu trestného činu, je zaměstnanec školy povinen tuto skutečnost oznámit Policii ČR a OSPOD

- pokud získá pracovník školy hodnověrným způsobem poznatky o tom, že někdo připravuje, páchá nebo již spáchal jednání, které lze posoudit jako týrání dítěte, má podle platných zákonů tzv. **oznamovací povinnost**.

- pak by toto jeho oznámení orgánům činným v trestním řízení mělo být bezodkladné

a souběžně je povinností školy informovat také orgán sociálně-právní ochrany dětí

- pokud přesto rodič odmítá komunikovat se školou, má škola v případě podezření na trestný čin povinnost dát podnět policii, informovat OSPOD

Často je řešením rozvod rodičů:

- škola by měla vždy vědět, který z rodičů má dítě svěřené do své péče a zejména kdy a za jakých podmínek má druhý rodič soudně či dohodou určený styk s dítětem

- pokud je styk druhého rodiče s dítětem soudně upraven či omezen (např. styk pouze za přítomnosti kurátora), měl by první rodič školu o tomto opatření informovat

- rovněž by měl škole poskytnout rozhodnutí či dohodu o úpravě styku

- když se druhý rodič i přes soudem nařízené omezení domáhá styku s dítětem na půdě školy, neměla by škola dítě rodiči vydat

- škola by v takovém případě měla ihned informovat druhého rodiče, dále by měla doporučit rodiči, který se styku domáhá, aby se pro řešení této otázky obrátil na orgán sociálně právní ochrany dětí, nikoli na školu, která nemá v kompetenci takové situace řešit a ani je zprostředkovávat

ŠIKANA

Jednotný postup při zjištění šikany, kyberšikany na škole

Okamžitá ochrana oběti

Umístění žáka do chráněného prostředí s dohledem dospělé osoby. Kontaktování rodičů, aby si dítě vyzvedli a domluvili se na dalším postupu.

Stanovení strategie

Situaci řeší intervenční tým. Optimální složení – ředitel školy, třídní učitel, školní metodik prevence.

Rozhovor se žáky v pořadí: oběť, svědci, agresori

Výpovědi jsou zaznamenávány dostatečně přesně. Dle situace je možno agresory oddělit od kolektivu, aby nemohli ovlivnit svědky. Je třeba zjistit:

- kdo je oběť
- kdo je agresor
- kdy a kde k šikaně dochází
- jakou formou
- jak dlouho a jak často trvá
- proč někdo ubližoval
- jaký trest, opatření navrhuješ
- proč
- jak lze násilí v budoucnu zabránit

Oznámení

Ředitel informuje vždy OSPOD, případně Policii ČR a další orgány.

Informace učitelskému sboru a jeho účast

Ředitel svolá mimořádnou schůzi, seznámí učitele s okolnostmi vzniku a vyšetřování případu. Za intervenční tým přednese návrh výchovných opatření a návrh na způsob práce s klimatem třídy.

Individuální schůzky s rodiči aktérů případu (agresorů a oběti)

Je vhodné jednat s rodiči oběti a agresorů odděleně, rodiče agresorů zvát po jednom páru. Jednání je přítomen ředitel, VP, ŠMP, TU. Je žádoucí přítomnost obou rodičů. Jsou seznámeni s případem a opatřeními, která škola přijme. Obě strany podepíší zápis z jednání. Rodičům lze doporučit, aby navštívili PPP, SVP nebo jiné odborníky.

Dohoda o vzájemné informovanosti

Je žádoucí, aby se škola s rodiči dohodla na vzájemném informování, např. zpráva z vyšetření.

Třídnická hodina pro žáky

Žáci jsou informováni o rizicích agresivního chování na o výchovných opatřeních školy.

TU ostatních tříd využijí případ k diskuzi, informují o možnostech pomoci oběti.

Mimořádná třídní schůzka

Rodiče jsou informováni o situaci, průběhu vyšetřování a opatřeních pro zamezení dalším potížím.

Rodiče jsou ubezpečeni o kompetencích školy případ dále řešit a jsou vyzváni ke zvýšené pozornosti a spolupráci.

Škála výchovných opatření

domluva TU, informace rodičům

napomenutí a důtka TU

důtka ředitele školy

snížená známka z chování

Další úkony:

převedení do jiné třídy

doporučení rodičům zainteresovaných dětí vyhledat odbornou pomoc

doporučení rodičům umístit dítě do pobytového oddělení SVP

návrh OSPOD k zahájení řízení o nařízení předběžného opatření či ústavní výchovy

5. Homofobie

Homofobie v nejširším slova smyslu zahrnuje postoje a chování vyjadřující nepřátelství vůči lidem s menšinovou sexuální orientací či pohlavní identitou, respektive vůči lidem, kteří vybočují z běžných genderových norem. V užším slova smyslu se jedná pouze o postoje a jednání negativně namířené vůči homosexuálním lidem.

Toto rizikové chování souvisí s dvěma dalšími problémovými oblastmi, kterými jsou šikana a extremismus. Homofobní postoje často vedou k šikaně namířené vůči lidem, u nichž je známa nebo se předpokládá menšinová sexuální orientace.

Specifická prevence nastupuje tehdy, kdy je zřejmé, že ve skupině jsou studující, jejichž sexuální orientace je minoritní či je považována diskutabilní, nebo že se v kolektivu vyskytují jedinci, kteří rádi prezentují svoje postoje nepřátelské lidem s menšinovou sexuální orientací.

Doporučené postupy:

Pedagog by měl zastávat citlivý přístup k žákům a studentům, jejichž pohlavní či sexuální identita je odlišná či diskutabilní. Je nanejvýš vhodné nesnažit se tuto odlišnost veřejně komentovat, zvláště pak negativním způsobem, a to i tehdy, je-li onen konkrétní jedinec vyučujícímu nesympatický či působí extravagantním dojmem. Naopak je vhodné reagovat na eventuální homofobní poznámky ze strany žáků a studentů. Je vhodné připomenout, že příslušníci těchto menšin mají nejen podle zákona stejná práva, ale mnohé osobnosti z řad sexuálních menšin významně přispěli k duchovnímu vývoji lidstva.

Řešení:

Méně výrazné projevy homofobie může řešit pedagog sám za pomoci školního metodika prevence, školního psychologa či odborníka z některé nevládní neziskové organizace. V případech závažnějších forem homofobních projevů, zejména rozvinuté šikany je vhodné kontaktovat především pracovníky pedagogicko-psychologických poraden, kteří obvykle mají zkušenosti s řešením šikany obecně, i když někdy postrádají povědomí o specifikách šikany homofobní.

6. Extremismus – xenofobie, rasismus, intolerance, antisemitismus

Za **extremistické** chování lze považovat takové, které je vědomě konáno ve prospěch politických, náboženských a etnických hnutí a ideologií, která směřují proti základům demokratického ústavního státu. U studentů/žáků se zpravidla jedná pouze o dílčí postoje a formy podpory, které mají často pouze slabý ideologický základ.

Rasistické chování je takové, které na základě přisouzení psychických a mentálních schopností a dovedností skupinám definovaných podle biologického rasového či národnostního původu tyto příslušníky těchto skupiny hodnotí a případně (ve formě „tvrdého rasismu“) je i poškozují.

Xenofobní chování je takové, které na základě subjektivně stanovených prvků cizosti (jinakosti) vyvolává obavy ze subjektů, které jsou jako cizí pojmány a v krajních případech může vést k jejich poškozování, což vyvolává protireakci.

Antisemitské jednání je takové, které poškozují objekt židovského charakteru kvůli tomu, že tomuto objektu určité negativní přisuzuje vlastnosti či symbolický význam na základě subjektivní percepce židovství.

Rizikové typy chování žáků:

- verbální a fyzické napadání spolužáků, zaměstnanců či návštěvníků školy kvůli jejich politickému či náboženskému přesvědčení anebo rasovému, národnostnímu, etnickému či třídnímu původu (včetně střetů různých extremistických či etnický/nábožensky vymezených part a skupin);
 - revizionistické zpochybňování oficiálních výkladů historie či pojetí soudobé demokracie ve prospěch extremistického výkladu;
 - agitace ve prospěch extremistických hnutí na půdě školy a snaha o získání nových stoupenců mezi vrstevníky (včetně možnosti vytváření extremistických part a skupin ve škole);
- Primitivní rasistické a xenofobní postoje se mohou vyskytnout i u dětí předškolního a raně školního věku, ať již jako důsledek rodinné výchovy a vlivu okolí nebo pod vlivem bezprostřední situace a reakcí spolužáků.

Řešení:

Zjistit rozšíření uvedených postojů v kolektivu, třídě, škole.

Vyvolat diskusi o problémech souvisejících s uvedenými postoji s cílem odhalit jejich příčinu.

Nabídnout alternativní volnočasové aktivity.

Zaměřit výuku na tyto problémy.

Okamžitě a razantně vystoupit proti projevům intolerance mezi žáky vyvolanými uvedenými postoji a názory.

Pozvat experty k diskusi s žáky.

Informovat rodiče v případě zjištění uvedených hlouběji zakotvených postojů a nabídnout jim spolupráci.

V případě závažných projevů (především násilných) informovat bezpečnostní složky (Policii ČR).

7. Vandalismus

Vandalismus ve školním prostředí se projevuje ničením školního majetku nebo jeho poškozováním a ničením majetku ostatních žáků a žákyň, případně dalších členů školní komunity.

Jedná se buď o významné útoky na věci, které mají za následek **jejich úplné zničení** (ulomené části nábytku, prokopnuté dveře, utržené vodovodní kohoutky, utrhané hadice od hasicích přístrojů, zničené školní pomůcky, učebnice části oblečení) **nebo významné poškození** (čmáranice a nápisy na zdech nebo školním nábytku, popsané a polité učebnice, oloupané nejrůznější rohy, nalepený toaletní papír na stropě apod.)

Jak postupovat preventivně proti vandalismu

- každý je odpovědný za škody, které svým jednáním způsobil, a proto po něm bude škola požadovat náhradu, jestliže škodu způsobil úmyslně nebo z nedbalosti
- v poučeních o bezpečnosti a ochraně zdraví je třeba se problematice vzniklých škod věnovat a žáky opakovaně upozorňovat na jednání, které k poškození majetku vede a jak se takovému jednání vyhnout

Jak postupovat při vzniku škody

- jakmile vznikne škoda na školním majetku, je třeba o celé záležitosti vyhotovit záznam a pokusit se odhalit viníka
- v případě, že viníka škola zná, může na něm (jeho zákonném zástupci) vymáhat náhradu škody
- v případě, že nedojde mezi zákonnými zástupci nezletilého dítěte a školou k dohodě o náhradu škody, může škola vymáhat náhradu soudní cestou

8. Záškoláctví

Za záškoláctví („chození za školu“) je považována neomluvená absence žáka základní či střední školy ve škole. Jedná se o přestupek, kterým žák úmyslně zanedbává školní docházku. Je chápáno jako porušení školního řádu (pravidel stanovených školou), současně jde o porušení školského zákona, který vymezuje povinnou školní docházku. Nezřídká je spojeno s dalšími typy rizikového chování, které obvykle negativně ovlivňují osobnostní vývoj jedince

Jedním z hlavních úkolů pro učitele, rodiče, případně i pro psychology je vyšetření příčin záškoláctví. Ty jsou různé a nelze doporučit jediné, univerzální řešení. Náprava již rozvinutého záškoláctví bývá velmi obtížná, proto by měla být jeho předcházení věnována maximální pozornost. Prvním krokem k nápravě je problém včas rozpoznat a porozumět individualitě dítěte. Nezbytnou podmínkou pro hledání účinných strategií k postupnému překonávání vzniklých obtíží je spolupráce rodičů, učitelů, a i poradenských pracovníků školy. Chceme-li zvolit správný způsob pomoci a integrovat žáky zpět do školy, musíme vzít v úvahu rozdíly mezi záškoláky a dětmi odmítajícími školu.

Kontakt s dítětem:

- nutné komunikovat přátelsky, bez hodnocení a odsuzování
- hovořit zásadně o konkrétním chování, bez nálepkování dítěte
- nezjišťovat věcnou stránku problému, ale jak ho dítě prožívalo
- zajímat se, jak svoje chování vidí s odstupem, co si o něm myslí teď
- společně hledat cesty k nápravě
- má-li dítě dobrou vůli chovat se lépe, připravit mu pro to podmínky v rodině i ve škole /tato dobrá vůle nesmí být promarněna

Spolupráce:

Školní poradenské pracoviště (školní psycholog, školní metodik prevence, výchovný poradce, speciální pedagog)

PPP (pedagogicko-psychologická poradenství)

SVP (střediska výchovné péče)

OSPOD (oddělení sociálně právní ochrany dětí)

Policie ČR

viz. Metodický pokyn k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví (Čj.: 10 194/2002-14)

9. Krádeže

Jednotný postup při řešení případů souvisejících s krádežemi ve škole

Krádeže, zejména mobilních telefonů, a ničení školního majetku, jsou nejčastějšími formami protiprávního jednání, se kterými se lze v prostředí školy setkat.

Jak postupovat preventivně proti krádežím

- krádeže jsou protiprávním jednáním, a jakmile se škola o takovém jednání dozví, bude tuto skutečnost hlásit orgánům činným v trestním řízení, nebo doporučí poškozenému (jeho zákonnému zástupci), aby se na tyto orgány obrátil
- nošení cenných věcí (nesouvisejících s vyučováním) do školy je rizikové chování, které může vést k jejich odcizení

Jak postupovat při nahlášení krádeže žákem

- O události pořídít záznam na základě výpovědi poškozeného

- věc předat orgánům činným v trestním řízení (ohlásit na místní nebo obvodní oddělení Policie ČR), nebo poučit poškozeného žáka (jeho zákonného zástupce), že má tuto možnost
- v případě, že je znám pachatel, je třeba nahlásit věc orgánu sociálně-právní ochrany (byl-li pachatel mladší 18 let) a současně věc předat orgánům činným v trestním řízení

Jak postupovat při vzniku škody

- jakmile vznikne škoda na školním majetku, je třeba o celé záležitosti vyhotovit záznam a pokusit se odhalit viníka
- v případě, že viníka škola zná, může na něm (jeho zákonném zástupci) vymáhat náhradu škody
- v případě, že nedojde mezi zákonnými zástupci nezletilého dítěte a školou k dohodě o náhradu škody, může škola vymáhat náhradu soudní cestou

10. Formy násilného chování – kriminalita, delikvence, vandalismus

Mezi nejrizikovější faktory v každodenním školním životě patří zejména agresivní chování. Rizikových faktorů na straně dětí je mnoho, s většinou se dá pracovat jen pozvolna, s některými téměř vůbec.

Projevy školního násilí:

- rvačky, používání zbraní
- vydírání, loupeže
- veřejné zostouzení marginálních skupin (homosexuálové, cizinci, Romové, dívky)
- vandalismus (ničení škol. majetku, věcí spolužáků)
- zneužívání moci učitelem
- násilí žáků vůči pedagogům, útoky na učitele
- násilí mezi dospělými pracovníky školy
- násilí rodičů vůči pedagogům nebo pedagogů vůči rodičům
- skupinová agrese (šikana)

Co musíme udělat:

- Ve školním řádu explicitně stanovte příslušné zákazy a v části věnované užití výchovných opatření deklarujte, co bude následovat v případě porušení takového zákazu. Zákazy se týkají zejména přinášení nebezpečných předmětů, zbraní a pyrotechniky do školy.
- V případě porušení zákona je třeba vyrozumět Policii ČR a orgán sociálně-právní ochrany obce s rozšířenou působností.
- Součástí Minimálního preventivního programu budou konkrétní a přesné postupy v jednotlivých situacích, které budou závazné pro všechny pracovníky školy. Odkaz na tyto postupy bude součástí školního řádu.
- Školním řádem vymezte základní zásady vzájemných vztahů mezi žáky a učiteli a rozvoji korektních vztahů se intenzivně věnujte.

Řešení:

Školní poradenské pracoviště (školní psycholog, školní metodik prevence, výchovný poradce, speciální pedagog)

PPP (pedagogicko-psychologická poradenství)

SVP (střediska výchovné péče)

OSPOD (oddělení sociálně právní ochrany dětí)

Doporučený postup:

- Jakmile se žák začne chovat agresivně, začne vyskakovat nebo je zřejmé, že je rozrušený, okamžitě se s ním přestaňte dohadovat. Snižte hlas do klidnější polohy, mluvte spisovně, jasně a snažte se hovor ukončit nějak neutrálně. „Nechme to být, možná jsem to přesně nepochopil.“ „Snad jsem tolik neřekl...“ „Dobře, máme toho asi dneska všichni dost...“ „Jestli jsem tě naštvál, tak promiň“.
- Je úplně jedno, kdo je v právu, kde je pravda a tak podobně, nejdůležitější je, aby se dítě uklidnilo a pominula aktuální hrozba.
- Důležitá je podpora zbytku třídy, kdyby útočník vytáhnul nějakou zbraň, budete jejich pomoc potřebovat. Alespoň jeden z nich musí najít chuť a odvahu doběhnout pro někoho dospělého.

11. Netolismus a patologické hráčství

- termínem **netolismus** označujeme závislost (závislostní chování) na tzv. virtuálních drogách. Mezi ně patří zejména: počítačové hry, sociální sítě, internetové služby (různé formy chatu), virální videa, mobilní telefony, televize aj.

- legislativní rámec vztahující se konkrétně k netolismu neexistuje

- v každém případě se dá důrazně doporučit kontaktovat rodiče/zákonné zástupce žáka

- stává se, že rodiče či zákonní zástupci žáka nepovažují nelátkové závislostní chování dítěte za závažné

- nabídnout adekvátní pomoc, tou může být především zprostředkování kontaktů na odborná zařízení

12. Sebepoškozování

- sebepoškozování je autoagresivní chování, které na rozdíl od sebevraždy nemá fatální následky a které lze nejlépe chápat jako odpověď na stres, nezvladatelné emoce či myšlenkové pochody

Postup:

- v případě přímého rizika závažného ublížení či ohrožení života (přímé riziko = žák drží ve škole žiletku a plánuje se řezat, mluví o sebevraždě) je nutné kontaktovat psychiatrické oddělení či kliniku spádové nemocnice, centrální příjem nejbližší psychiatrické léčebny – i nedobrovolně
- při odmítání hospitalizace bývá nutná asistence Policie ČR
- pokud žák není aktuálně ohrožen závažným sebezraněním je zapotřebí zajistit dostupnou psychiatrickou či psychologickou ambulantní péči – ideálně s doporučením od dětského/dorostového lékaře, resp. po telefonickém objednání rodiči nebo navštívit krizové centrum
- kontaktovat rodinu, systematická dlouhodobá spolupráce s rodinou
- samotné sebepoškozování **není trestný čin**

13. Nová náboženská hnutí – sekty

- pod pojmem „sekta“ rozumíme v kontextu primární prevence rizikového chování určitou ohraničenou sociální skupinu, jejíž členové sdílejí ideologický koncept, jehož prostřednictvím se skupina vymezuje vůči svému okolí, a dochází při tom k postupné sociální izolaci, manipulaci a ztrátě soukromí

Postup:

- při podezření, že se ve škole objevil nějaký problém z této oblasti, snažíme se získat co nejvíce informací, než začneme jednat
- pokud se už rozhodneme jednat, vždy nejdříve konzultujeme s odborníky
- zákon určuje školskému zařízení za povinnost nahlásit tuto skutečnost obecnímu úřadu, tedy sociálnímu pracovníkovi z orgánu sociálně právní ochrany dětí (OSPOD)
- v případě, že rodiče/zákonní zástupci odmítají spolupracovat se školou a odmítají se účastnit výchovných komisí, je škola opět oprávněna vyrozumět OSPOD
- jestliže máme jistotu, že byl spáchán trestný čin, máme ze zákona povinnost obrátit se na orgány činné v trestním řízení

Užívání náboženských symbolů ve školách:

- v českých právních předpisech není žádným způsobem omezeno nošení náboženských symbolů ve veřejném prostoru, tedy ani ve škole
- žák/yně tedy může ve školním prostředí nosit/užívat náboženské symboly, avšak jen tehdy, pokud nezvyšují riziko ohrožení zdraví žáka či ostatních, či neznemožňují výkon určité činnosti

14. Rizikové sexuální chování

- k rizikovému sexuálnímu chování patří předčasný začátek pohlavního života (do této skupiny řadíme také zvýšenou konzumaci pornografie před 15. rokem života), vysoká frekvence pohlavních styků, náhodné známosti, promiskuita, prostituční chování, prezentování vlastních explicitně erotických materiálů na internetu
- **dítě může být buď aktivním konatelem rizikového sexuálního chování, nebo jeho obětí**
- u dětí mohou na rizikovost upozornit nevhodné sexuální projevy, jakými jsou například nutkavá masturbace nebo atypický sexuální vývoj

Sexuální chování lze pokládat za škodlivé a měli bychom zasáhnout:

- pokud ho dítě neprovádí v soukromí
- pokud vznikne podezření, že při něm nějak zraňuje sebe nebo někoho dalšího
- pokud se ze sexuálního chování stane nutkavé chování (to znamená, že tomu dítě věnuje tolik prostoru, že zanedbává svoje běžné povinnosti, hygienu, přátele, učení a podobně)

Postup:

- můžeme si všimnout v chování dítěte čehokoliv, co nám přijde nápadné, zvláštní nebo dítě může pedagoga samo vyhledat
- všímáme si tělesných změn u dítěte viditelných pouhým okem
- pokud bychom v této oblasti shledali něco podezřelého nebo něco, co se nám zdá mimo normu, měli bychom na to upozornit rodiče
- spolupráce s rodiči, zprostředkování kontaktu rodičů se specializovaným pracovištěm, které nabízí psychologické, terapeutické a poradenské služby
- v případě, že rodiče nemají zájem řešit situaci, vyrozumět OSPOD, resp. Policii ČR
- základní strategií zůstává, že **je potřeba brát každé sdělení dítěte vážně**, nepodceňovat je
- také nám nepřísluší posuzovat pravdivost oznámení či tvrzení dítěte
- zjištěné násilí páchané na dítěti (i sexuální) **jsme povinni ohlásit** Organům sociálně-právní ochrany dítěte (OSPOD) nebo na Policii ČR

15. Příslušnost k subkulturám

- negativním dopadem příslušnosti k některým subkulturám může být osvojení si některých forem rizikového chování, nejčastěji různé formy závislostního jednání

Nejčastěji se vyskytující subkultury:

Anarchismus, Gothic/Witch, Emo, Hip-hop, Ska/Reggae, Punk, RPG komunity / síťové PC hry, Skinheads

Postup:

- příslušnost k subkulturám není upravena žádným legislativním předpisem, s některými extremistickými skupinami se pojí specifické chování upravené trestním zákoníkem
- spolupracujeme na vytváření bezpečného prostředí, v jehož rámci se mohou subkultury bezpečně rozvíjet a projevovat
- v součinnosti s rodiči/zákonnými zástupci a poradenským zařízením se snažíme odhalovat příčiny a možné negativní dopady rizikového chování vyplývajícího z příslušnosti k subkultuře
- při podezření na spáchání trestného činu zákon určuje školskému zařízení za povinnost nahlásit tuto skutečnost obecnímu úřadu, tedy sociálnímu pracovníkovi z orgánu sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD).
- pokud máme jistotu, že byl spáchán trestný čin, máme ze zákona povinnost obrátit se na orgány činné v trestním řízení

16. Hazardní hraní

Hazardní hrou se rozumí hra, sázka nebo los, do nichž sázející vloží sázku, jejíž návratnost se nezaručuje, a v nichž o výhře nebo prohře rozhoduje zcela nebo zčásti náhoda nebo neznámá okolnost.

Jednotlivé druhy hazardních her jsou následující:

loterie,
kursová sázka,
totalizátorová hra,
bingo,
technická hra,
živá hra,
tombola
turnaj malého rozsahu.

Hazardní hry **nesmí** být provozovány ve škole a školském zařízení, zařízení pro volnočasové aktivity dětí a mládeže, zařízení sociálních služeb, zdravotnickém zařízení poskytujícím ambulantní, jednodenní nebo lůžkovou péči, v prostoru sloužícím církvi nebo náboženské společnosti a v zařízení složky integrovaného záchranného systému. **Provozovatel hazardních her nesmí umožnit účast na hazardní hře osobě mladší 18 let.**

Rizika spojená s hraním hazardních her:

- prokazatelné sociální, ekonomické a zdravotní dopady, nejvýraznějším je zadluženost
- psychické a psychosomatické zdravotní problémy, ztráta blízkých osobních vztahů
- je spojováno se zvýšeným užíváním návykových látek
- z hlediska prevence kriminality je potenciálním kriminogenním faktorem
- je spojeno se zvýšenou zejména majetkovou trestnou činností

Patologické hráčství je dle klasifikace WHO považováno za nemoc v kategorii Nutkavé a impulzivní poruchy. **Z klinického hlediska má znaky velmi podobné závislosti.** Mezi nejdůležitější příznaky patří zaujetí hrou, zvyšování sázek, ztráta kontroly nad hraním a lhaní či podvody přímo související s hrou či obstaráváním prostředků na ni. V případech finanční ztráty se

patologický hráč pokouší opětovnou hrou získat peníze zpět a může tak roztočit spirálu narůstajících proher.

Postup:

- v každém případě se dá důrazně doporučit kontaktovat rodiče/zákonné zástupce žáka
- stává se, že rodiče či zákonní zástupci žáka nepovažují nelátkové závislostní chování dítěte za závažné
- nabídnout adekvátní pomoc, tou může být především zprostředkování kontaktů na odborná zařízení

17. Psychická krize, duševní onemocnění žáka

Duševní zdraví zahrnuje emocionální, psychickou a sociální pohodu. Naše duševní zdraví ovlivňuje to, jak přemýšlíme, co cítíme a jak konáme, když se vypořádáváme se životem. Určuje také, jak zvládáme stresové situace, jak překonáváme těžkosti a výzvy.

Psychická krize bývá reakcí člověka na náročnou životní situaci, na nějakou dramatickou změnu. Bývá provázena negativními emocemi. Psychická krize se projevuje selháváním jak v osobním, tak pracovním životě.

Jak postupovat:

- pokud učitel zpozoruje u žáka duševní nepohodu, provede s žákem podpůrný rozhovor
- domluva s žákem na dalším postupu, kontaktování zákonných zástupců
- poskytnout žákovi i jeho rodině základní informace k dané problematice a možnostem řešení situace
- úkolem pedagoga není dané potíže diagnostikovat či léčit
- s žákem spolupracuje takový pedagog, k němuž má žák důvěru
- škola rodičům nabídne spolupráci
- rodičům pedagog v případě potřeby doporučí kontaktování odborného pracoviště
- v případě bezprostředního ohrožení zdraví dítěte či jeho okolí je na místě volat rychlou záchrannou službu
- **ohlašovací povinnost se duševních onemocnění obecně netýká, platí to i o sebepoškození**

18. Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě ve škole

Násilí, kterým je dítě ohroženo, může mít různé formy: fyzické, psychické, ekonomické a sociální násilí, zanedbávání, sexuální zneužívání, latentní násilí a digitální násilí (kybernásilí). Dítě může být současně ohroženo více formami násilí. Děti mohou být ohroženy násilím mezi osobami žijícími ve společné domácnosti (případně mezi bývalými partnery).

Doporučený postup:

- Oznamujeme na Policii ČR (a zároveň informujeme OSPOD)

- Oznamujeme na OSPOD
- Neoznamujeme a pracujeme s rodinou a žákem i v případech, ve kterých podáváme oznámení, je potřeba poskytovat žákovi podporu

Akutní nebezpečí:

1. Je potřeba zajistit bezpečí dítěte, v případě potřeby poskytnout první pomoc a zajistit lékařskou péči prostřednictvím rychlé záchranné služby.
2. Jakmile je dítěti zajištěno bezpečí, informuje ten, kdo se o situaci dozvěděl, pověřeného pracovníka školního poradenského pracoviště a třídního učitele dítěte.
3. Kontaktovat Policii ČR a OSPOD a informovat o situaci ředitele školy.

Komunikace v případech ohrožení dítěte:

Komunikace je základním nástrojem pro řešení problémů ve škole. Zásadně ovlivňuje porozumění situacím, při správném používání podporuje spolupráci všech zúčastněných stran a vede k vytváření bezpečného prostředí, které je nezbytné pro efektivní prevenci i řešení náročných situací.

Spolupráce školy s OSPOD a Policií ČR:

Škola má povinnost oznámit podezření na týrání, zneužívání či vážné zanedbávání dítěte. Oznamovací povinnost je upravena dvěma právními předpisy, které dávají škole povinnost učinit oznámení buď na OSPOD, nebo Policii ČR a OSPOD!!!

Škola tedy musí v případě podezření na ohrožení dítěte OSPOD informovat. Škola musí tuto povinnost podle zákona splnit „bez zbytečného odkladu poté, co se o takovéto skutečnosti dozví.“

Obecně platí, že je vždy lepší, pokud podáme oznámení, které se nepotvrdí, než pokud neoznámíme situaci dítěte, která se ukáže být ohrožující.

V případech podezření na zanedbání dítěte, které škola vlastními silami nevyřešila (proběhly konzultace nebo případová setkání s rodiči, a situace se přesto nezlepšila), doporučujeme také podávat oznámení na OSPOD, který situaci blíže zmapuje.

Policii kontaktujeme v případě, že se domníváme nebo máme podezření, že někdo spáchal či páchá trestný čin. Doporučujeme však v takovém případě informovat vždy i OSPOD, že bylo podáno oznámení na Policii ČR.

Bezpečné prostředí ve škole a v třídních kolektivech pomáhají utvářet např. jasná a srozumitelná pravidla deklarovaná školním řádem, ale také třídní pravidla, na jejichž tvorbě se žáci mohou podílet a pedagogové s nimi mohou v rámci výuky pracovat. Třídní učitel může dále využívat tzv. třídnické hodiny, díky kterým může s žáky cíleně a pravidelně komunikovat a podporovat zdravou komunikaci v třídním kolektivu. Nedílnou součástí budování bezpečného prostředí ve škole je zařazování programů primární prevence, které jsou často realizovány externími odborníky.

Zpracovala: Mgr. Jitka Magincová